

Riemer Roukema

Verschenen in A. Noordegraaf, A. van Harten-Tip, E.R. Jonker (red.), *Postille 2001-2002* (nr. 53), Zoetermeer 2001, 130-140

ZONDAG 23 JUNI

2 Korintiërs 10:17

Wie roemt, roeme in de Here.

Schriftlezingen: Jer. 9:23-24; Mat. 11:28-30; 2 Kor. 10:1-18

Het eigene van de zondag Voor deze en de volgende drie zondagen zijn de laatste vier hoofdstukken van 2 Korintiërs gekozen. Na Pinksteren is het zinnig, te lezen en te overdenken hoe het met de kerk verder ging; Paulus' brieven getuigen hiervan. (Gezien de strekking van 2 Kor. 10-13 zouden deze teksten eventueel ook kunnen worden gelezen in de tijd voor Pasen.) Omdat de voorgestelde hoofdstukken niet eenvoudig zijn, verdient het in menige gemeente wellicht de voorkeur deze teksten te behandelen in middag- of avonddiensten met het karakter van leerdiensten.

Liederen Psalm 15; 24:2; Gezang 469; 491.

Uitleg Hoogstwaarschijnlijk vormt 2 Kor. 10-13 een aparte brief die oorspronkelijk losstond van de voorgaande hoofdstukken van Paulus' 'tweede brief aan de Korintiërs' zoals die in de canon staat. In de hoofdstukken 10-13 verdedigt Paulus zich tegen 'apostelen' die na hem in Korinte zijn gekomen en daar zijn zendingswerk nog eens hebben overgedaan. Daarbij hebben zij Paulus als een minder goede, zwakke apostel afgeschilderd. Van deze andere 'apostelen' is ons echter geen andere informatie bekend dan die door Paulus zelf in deze brief wordt geboden. Over het gerezen conflict horen wij dus slechts het getuigenis van één kant. Paulus moet in zijn verblijfplaats (waarschijnlijk Filippi in Macedonië) van zijn medewerkers over de nieuwe ontwikkelingen in Korinte hebben gehoord (2 Kor. 12:18). Op grond hiervan noemt hij zijn concurrenten ironisch 'superapostelen' maar ook, scherper, 'valse apostelen' (2 Kor. 11:5; 11:13; 12:11). Zij beroemden zich erop Hebreeënen en Israëlieten te zijn (2 Kor. 11:22); hieruit kan worden afgeleid dat zij afkomstig waren uit - of tenminste in contact stonden met - het joodse christendom in Palestina. Wellicht beriepen zij zich op de twaalf apostelen, of op een apostel als Petrus, met wie Paulus ook persoonlijk in conflict was geweest (Gal. 2:11-14). Over de identiteit van Paulus' concurrenten in Korinte is verder weinig te zeggen. Uit niets blijkt dat zij behoorden tot de joods-christelijke evangelisten die door Paulus worden bestreden in zijn brief aan de Galaten omdat zij de besnijdenis voor christenen (althans de mannen) verplicht wilden stellen. In 2 Kor. 10-13 gaat Paulus immers niet in op de kwestie van de besnijdenis. In Korinte betrof het volgens Paulus mensen die zichzelf beschouwden als dienaren van Christus, zich beriepen op speciale kennis (*gnosis*) en daarbij in staat waren tot het verrichten van tekenen en wonderen, zo blijkt uit 2 Kor. 11:6, 11:23 en 12:12. Zij meenden dat Paulus werkte 'naar het vlees', dus in eigen kracht en niet in de kracht van Christus en de Geest (2 Kor. 10:2-3; vgl. 1:17). Zij betwijfelden of Christus door Paulus had gesproken en trokken Paulus' liefde voor de gemeente in twijfel; in het algemeen vonden zij hem maar een zwakke figuur (2 Kor. 10:10; 11:11; 13:3).

Toegesplitst op 2 Kor. 10: Paulus begint met te erkennen dat hij inderdaad schuchter en zwak overkomt (vgl. 1 Kor. 2:3-4). Hij betuigt echter dat hij, als het erop aankomt, in zijn persoonlijk optreden even krachtig is als uit zijn brieven blijkt. Paulus heeft op zijn tegenstanders aan te merken dat zij zichzelf aanprijzen ofwel aanbevelen. Ook al in 2 Kor. 3:1 had hij deze kwestie aangeroerd en gesproken van speciale aanbevelingsbrieven die andere evangelisten toonden om zich daarmee te legitimeren en zo in feite zichzelf aan te prijzen. Paulus kon geen aanbevelingsbrieven van anderen laten zien maar beriep zich voor zijn optreden als apostel rechtstreeks op Christus en op het resultaat van zijn zendingswerk (2 Kor. 3:2-6). Zijn tegenstanders in Korinte verwijt hij nu zelfgenoegzaamheid omdat zij slechts zichzelf aanprijzen. Uit 2 Kor. 3:1 en 5:12 blijkt echter dat ook Paulus zelf met dit verwijt geconfronteerd was.

Deze kwestie van zichzelf aanprijzen en aanbevelen had voorts te maken, zo blijkt uit 2 Kor. 10:12-16, met de verdeling van zendingsgebieden (vgl. Gal. 2:7-8 met Hand. 15:7). Er was een conflict over de vraag wie waar het evangelie mocht brengen; anders gezegd: welk gebied God aan wie had toegewezen. Het verdient aanbeveling 2 Kor. 10:13-16 hiervoor te lezen in de Willibrordvertaling, omdat in de Nieuwe Vertaling (van 1951) van het NBG niet voldoende duidelijk wordt waarop Paulus doelt. Hij wil, volgens vers 13 in de Willibrordvertaling, binnen de perken blijven van het gebied dat God voor hem had afgepaald; ook Korinte viel daarbinnen. Met andere woorden: Paulus meende dat hij als apostel van Godswege de opdracht en dus ook het recht had gekregen in Korinte het evangelie te verkondigen (vgl. zijn visioen volgens Hand. 18:9-10). Volgens vers 14 werd hem echter verweten dat hij in Korinte zijn grenzen had overschreden; Paulus antwoordt hierop dat hij toch de eerste was die in die stad het evangelie had verkondigd. In vers 15 distantieert hij zich voorts van zijn tegenstanders omdat zij - zoals hij het ziet - voortbouwen op zijn werk en zich ook nog eens op hun aanvullend zendingswerk beroemen (vgl. Rom. 15:20-21; 1 Kor. 3:6-15). In vers 16 betuigt Paulus dat hij, in plaats van zich te beroemen op andermans werk, liever wil doorreizen naar nog verder afgelegen streken om daar het evangelie te verkondigen (vgl. Rom. 15:23-24). Misschien kan hieruit worden afgeleid dat hij zijn concurrenten in Korinte zo impliciet voorhoudt: ga liever ergens anders het evangelie verkondigen, in plaats van dat jullie mijn zendingswerk nog eens overdoen en daarbij, om jullie eigen prestaties beter te laten uitkomen, afkraken wat ik heb verricht (vgl. Filp. 1:12-18). In dit verband herhaalt Paulus de woorden die hij ook al in 1 Kor. 1:31 aan de Korintiërs had voorgehouden: 'wie roemt, roeme in de Here' (vs 17). Anders dan in 1 Kor. 1:31 maakt hij niet duidelijk dat hij hier de Schrift citeert. Wellicht veronderstelde Paulus dat zijn lezers wisten dat deze woorden een citaat waren. Zij zijn geïnspireerd op Jeremia 9:23-24, waar deze gedachte in uitgebreidere bewoordingen voorkomt. Welhaast ongemerkt identificeert Paulus zich zo met deze profeet die ook al - zoals vele profeten overigens - kritiek van tegenstanders had te verduren.

Het gaat erom, zo vervolgt hij in vers 18, niet zichzelf aan te bevelen maar van de Heer een aanbeveling te ontvangen en zich daarop dus te beroemen; zo iemand heeft 'de proef doorstaan' of hij wel een echte apostel is. Hiermee zegt Paulus impliciet dat hij zelf inderdaad van de Heer de gewenste aanbeveling heeft ontvangen en dus in tegenstelling tot zijn tegenstanders geen aanbeveling van andere mensen nodig had (vgl. Gal. 1:11-2:10). Met de bedoelde aanbeveling die hij van de Heer, Christus, had ontvangen, verwijst Paulus naar de mystieke ervaringen die hem ten deel gevallen zijn en op de opdrachten die Christus hem daarin heeft gegeven (vgl. afgezien van het reeds vermelde visioen in Korinte: Gal. 1:15-16; 1 Kor. 9:1; 15:8; Hand 9:3-6; 16:9; 22:6-21; 23:11; 26:12-18).

Problematisch hierin is echter dat ook Paulus' tegenstanders zich voor hun legitimatie stellig op Christus hebben beroepen; dit blijkt expliciet uit - onder meer - 2 Kor. 10:7 en 11:23. De

woorden: 'wie roemt, roeme in de Here' kunnen dus niet zonder meer zo worden uitgelegd dat Paulus hiermee getuigde van de juiste christelijke levenshouding die hem onderscheidde van zijn tegenstanders. Het gaat hier om een conflict tussen Paulus en andere, joods-christelijke apostelen waarin beide partijen meenden het evangelie naar Christus' bedoeling te verkondigen. Paulus ziet daarbij een verschil tussen de manier waarop zijn tegenstanders en hijzelf zich legitimeerden; de anderen prezen zichzelf aan, terwijl Paulus zich voornam niet zichzelf aan te prijzen op grond van alles wat hij had verricht, maar de roem en eer van zijn werk aan Christus toe te kennen.

Voorts is er een spanning waar te nemen tussen Paulus' beroep op de zachtmoedigheid en vriendelijkheid van Christus in vers 1 en zijn op de oorlogsvoering geïnspireerde taal in vers 3-6. Weliswaar kon ook Jezus Christus scherp uit de hoek komen, maar Paulus beroept zich nu juist op diens zachtmoedigheid en vriendelijkheid. Zijn beeldspraak in vs. 3-6 wijst erop hoe ernstig Paulus zijn taak opvatte: het ging om leven en dood, om verlossing en verderf (1 Kor. 1:18).

Aanwijzingen voor de prediking De veronderstelling dat 2 Kor. 10-13 een aparte brief vormt, is voor de prediking amper van belang, zodat hieraan slechts in het voorbijgaan aandacht geschonken hoeft te worden.

Het zou een hermeneutische valkuil zijn als een predikant die een conflict met gemeenteleden of met collega's heeft zich in zijn preken over deze hoofdstukken met Paulus gaat identificeren. Het is niet nodig Paulus' verdedigingsstrategie onder kritiek te stellen om hiervan toch enige afstand te houden. Wel kan dit hoofdstuk, evenals de hierop volgende hoofdstukken, wellicht vruchtbaar worden gemaakt in een gemeente waarin een conflict is gerezen of dreigt te rijzen. Zonder de ernst van een conflict te ontkennen, kan het toch relativerend werken wanneer men ziet dat het christendom vanaf zijn vroegste begin conflicten heeft opgeroepen. Dit hoeft geen reden te zijn om er dan maar afstand van te nemen. Het is nu eenmaal zo dat godsdienst, ook de christelijke godsdienst, niet alleen inspireert tot liefde en mededogen, maar - helaas - ook vatbaar is voor misbruik en felle rivaliteit. Het evangelie van de zachtmoedigheid en vriendelijkheid van Christus is in zekere zin weerloos tegen dit misbruik. Het gaat in het evangelie om het hoogste en meest verhevene waartoe mensen, geïnspireerd door de liefde en genade van God, kunnen komen, maar mensen zijn ook geneigd hiermee aan de haal te gaan en zichzelf in de verkondiging en uitwerking van dit evangelie heel belangrijk te gaan vinden. In principe kan dit iedereen overkomen: niet alleen Paulus' tegenstanders, maar ook Paulus zelf. Dat zijn brieven in de canon staan, betekent niet dat alles wat hij heeft gedaan en geschreven per se navolging verdient. Wel verdient hij het dat wij goed luisteren naar zijn diepste motieven. Paulus meent nu dat in Korinte de kern van het evangelie is aangetast; in de volgende hoofdstukken zal nader blijken wat hem zo hoog zat.

Voorlopig kan men zich voor de prediking concentreren op de woorden die Paulus varieert op Jer. 9:23-24: 'wie roemt, roeme in de Here'. Deze slogan kan aldus worden toegepast: als ergens een conflict is gerezen, dan gaat het om een botsing van belangen. Het belang en de eer van God, dan wel van Christus, kan echter onbedoeld worden verward met het eigen belang en de eigen eer van mensen - zowel van predikanten als van andere gemeenteleden. Ook Paulus stond in principe bloot aan de verleiding, zijn eigen zendingswerk belangrijker te vinden dan het bewaren van de vrede waartoe Christus de gemeenten had geroepen. Maar of wij Paulus' houding nu sympathiek vinden of niet, in ieder geval kunnen wij iets leren van dat principe van het 'roemen in de Heer'. Dit houdt in dat ieder zich afvraagt: gaat het mij - ook in een conflict - om mijn eigen gelijk, mijn eigen belang, mijn eigen prestaties waarvoor ik erkenning wil zien, terwijl ik in feite aan de zachtmoedigheid en vriendelijkheid van Christus voorbij ga? Kan ik mij

voor mijn houding beroepen op Hem? Ben ik bezig mijzelf aan te bevelen, en weet ik zeker dat Christus mij ook zou aanbevelen? ‘Roemen in de Heer’ betekent dat men zich in alle ootmoed afhankelijk weet van de rechtvaardiging uit het geloof, uit genade, zonder dat eigen prestaties er iets toe doen.

ZONDAG 30 JUNI

2 Korintiërs 11:14

De satan zelf doet zich voor als een engel des lichts.

Schriftlezingen: Gen. 3:1-5; 2 Kor. 11:1-33

Het eigene van de zondag Zie bij 23 juni.

Liederen Psalm 70; 138; Gezang 303; 325; 447; 448.

Uitleg In zijn verdediging tegen de ‘apostelen’ die zijn werk in Korinte hadden bekritiseerd vervolgt Paulus met een ironische opmerking over zijn eigen dwaasheid (2 Kor. 11:1); het stijlmiddel van de ironie komt ook verderop terug (vs 5-6, 8, 16-20). Getuigt deze ironie nog van een zekere zelfspot, toch overheersen in dit hoofdstuk Paulus’ bezorgdheid en boosheid om wat er in de gemeente te Korinte was voorgevallen. De andere predikers die daar na Paulus waren aangekomen, hadden volgens hem een andere Jezus en een ander evangelie verkondigd, zodat de Korintiërs een andere geest hadden ontvangen (vs 4; vgl. Gal. 1:6-9). Zijn eigen werk beschrijft hij in termen van het huwelijk dat de Heer heeft gesloten met Israël, zoals dit is verwoord door de profeten (Jes. 54:1-8; 62:5; Ez. 16; Hos. 1-3); zo heeft Paulus de gemeente te Korinte verbonden aan Christus. In zijn direct hierop volgende verwijzing naar het paradijsverhaal vergelijkt hij de gemeente echter met Eva die zich door de slang liet verleiden. Dit verhaal was niet alleen bekend uit Gen. 3 maar ook uit uitgebreidere versies, waarin werd verteld dat de slang ofwel de duivel Eva niet alleen met zijn woorden maar ook met seksuele avances heeft verleid (bijv. 2 Henoch 31:6). Bepalen wij ons bij de versie in Gen. 3, dan valt op dat de slang aan Eva het kennen (*ginôskein* in de Septuaginta) van goed en kwaad beloofde, en dat kennis (*gnosis*) blijktens vers 6 ook in het conflict tussen Paulus en de andere apostelen in het geding was.

Paulus maakt hier niet duidelijk in welk opzicht het evangelie van zijn concurrenten zo anders was dan het zijne, zodat hij zelfs spreekt van een ‘andere Jezus’ en een ‘andere geest’. Uit 2 Kor. 12:12 blijkt echter dat de andere ‘apostelen’ een evangelie van tekenen, wonderen en krachten hadden gebracht. Een ‘charismatisch’ christendom dus, waarin volgens Paulus geen oog meer was voor de onvolkomenheid van het bestaan, ook in het leven van christenen. Om dat verschil duidelijk te maken, wijst Paulus in deze hoofdstukken diverse malen - en dus met gepaste ironie - op zijn eigen dwaasheid en zwakheid. Maar al erkent hij dan dat hij onbedreven is in het spreken, ten aanzien van de *gnosis* geeft hij niet toe dat hij daarin onderdoet voor die andere apostelen (2 Kor. 11:6). Zijn *gnosis* duidt op het kennen van Christus en van God (2 Kor. 2:14; 4:6; 10:5; Filp. 3:8).

Als voorbeeld van zijn ‘dwaasheid’ vermeldt Paulus voorts dat hij voor zijn prediking van het evangelie geen financiële vergoeding van de Korintiërs heeft gevraagd (2 Kor. 11:7-11; vgl. 12:13; 1 Kor. 9:6-18). Kennelijk hadden de na hem gekomen ‘apostelen’ het heel gewoon gevonden dat de opbrengst van de collecte voor henzelf bestemd was. Voor Paulus was dit een gevoelig punt, hetgeen blijkt uit zijn felle uithaal naar zijn concurrenten als ‘valse apostelen’ die

zich voordoen als apostelen van Christus. Buitengewoon scherp vergelijkt hij hen met de satan die zich voordoeft als een engel van het licht (2 Kor. 11:13-14). Impliciet verwijst hij zo opnieuw naar Eva, die volgens een niet-canoniek verhaal buiten het paradijs, waar zij boete deed voor haar ongehoorzaamheid, opnieuw werd benaderd door satan, die zich had vermomd in het licht van de engelen (Leven van Adam en Eva 9; te vinden in J.H. Charlesworth [ed.], *The Old Testament Pseudepigrapha* 2, London 1985, 260). De later aangekomen ‘apostelen’ zijn volgens Paulus in feite dienaren van de satan, met wie het slecht zal aflopen (2 Kor. 11:15).

Spottend weidt Paulus daarna uit over zijn eigen dwaasheid en zwakheid. In bewust geveinsde dwaasheid doet hij iets dat hij in 2 Kor. 10 zijn tegenstanders juist had verweten: roemen op zijn eigen identiteit en op alles wat hij als apostel van Christus had meegemaakt. Daarbij verloochent Paulus niet zijn eigen opvatting over wat roem verdient. Nadat hij heeft benadrukt dat hij evenals zijn tegenstanders Hebreëer en Israëliet en dienaar van Christus is, somt hij al het leed op dat hij in dienst van Christus heeft ondergaan (2 Kor. 11:16-29). Waar zijn tegenstanders pochten op hun afkomst en op hun prestaties in de dienst aan Christus (de bekeringen, de wonderen), zegt Paulus dat hij juist op zijn zwakheid wil roemen, waarvan hij tenslotte zijn smadelijke vlucht uit Damascus noemt (2 Kor. 11:30-33; vgl. Hand. 9:23-25).

In dit hoofdstuk maakt Paulus niet expliciet duidelijk waarom hij, ironisch maar tegelijk zeer ernstig, zich beroemt op zijn zwakheid. Elders wordt duidelijk dat Paulus zijn eigen zwakheid, zijn (vermeende) gestuntel en het leed en de smaad die hij moest verduren in overeenstemming achtte met het kruis van Christus (1 Kor. 1:18-2:5; 4:9-13; 2 Kor. 13:3-4). Hij had vernomen dat de Korintiërs zich beriepen op Christus’ kracht, hetgeen te verwachten is van een ‘charismatisch’ christendom (2 Kor. 13:3; vgl. 1 Kor. 4:8). Elders blijkt dat Paulus de charismata erkende, als zij maar niet werden gebruikt als aanleiding tot tweespalt en wanorde (1 Kor. 12-14; vgl. 2 Kor. 12:12). In de polemiek in 2 Kor. 10-13 benadrukt hij echter de paradox van het evangelie zoals hij die ziet, dat Christus’ kracht in zwakheid aan het licht komt. De strekking hiervan is dat de Korintiërs zich niet moeten laten verleiden en knechten (2 Kor. 11:20) door evangelisten die mooier kunnen preken dan Paulus en meer spectaculaire tekenen en wonderen doen dan hij. Zonder dat Paulus vergeet dat Christus uit de doden is opgestaan, kan hij toch ook zeggen dat hij niets anders dan Jezus Christus de gekruisigde wilde verkondigen (1 Kor. 2:2). Dit houdt in dat er in de invloedssfeer van het evangelie plaats is en blijft voor wat onvolkomen en zwak is, omdat in weerwil van alle beloften het volmaakte nog niet is gekomen (1 Kor. 13:9-12).

Aanwijzingen voor de prediking Evenals bij 2 Kor. 10 moet eerst een hermeneutische valkuil vermeld worden: dit hoofdstuk rechtstreeks te betrekken op die christenen die hun heil zoeken bij een hedendaags charismatisch christendom, of op de gangmakers hiervan. Het verdient aanbeveling enige afstand te houden van Paulus’ conflict met de gemeente te Korinte en zich als predikant dus ook niet te snel met Paulus te identificeren. En wat betreft het charismatische christendom: in de Handelingen der apostelen komt het regelmatig voor dat de apostelen, maar ook anderen, tekenen en wonderen verrichten zonder dat de schrijver hierbij een kritische kanttekening maakt (Hand. 3:7; 5:12-16; 6:8; 9:40; 14:3; 14:10; 19:11-12; 20:10-12; 28:8). Paulus botste in Korinte dus op een vorm van christendom die elders in het Nieuwe Testament in principe als authentiek en legitiem wordt beschreven, zonder dat de vraag wordt gesteld of daarmee het lijden en het kruis van Christus wellicht ook worden vergeten. Een al te snelle identificatie met Paulus’ conflict in Korinte is dus niet raadzaam.

Desalniettemin kan, wanneer men zich dit realiseert, dit hoofdstuk wel worden betrokken op soortgelijke conflicten die zich heden ten dage kunnen voordoen. Het gaat dan niet zozeer om

charismatisch christendom op zichzelf, maar om christenen die zichzelf beter achten dan anderen. Dit kunnen charismatici zijn, of evangelicalen, of mensen die zich thuisvoelen bij wat heet het nieuwtijdsdenken, of moderne christenen die de oude belijdenissen achter zich hebben gelaten en daarover alleen nog minachtend kunnen spreken, of traditionele christenen die menen de wijsheid in pacht te hebben. Nu is het probleem dat ook Paulus, met al zijn nadruk op eigen zwakheid en nederigheid, zich eigenlijk een betere apostel achtte dan zijn concurrenten. Hij meende immers dat hij aan het evangelie van de gekruisigde Christus meer recht deed dan de anderen.

Toch heeft Paulus een punt dat blijvende aandacht verdient en dat inderdaad met de kern van het evangelie heeft te maken. Wanneer er in naam van Christus een leven zonder leed of ziekte wordt beloofd, of gezegd wordt dat alle lijden schijn is (zo *A course in miracles*), dan verdient dat geen klakkeloos geloof maar een kritische weerwoord. Het is meestal niet verstandig om ook nu nog te zeggen dat een ander zich voordoet als een engel van het licht terwijl hij of zij in feite een dienaar van de duivel is. In zoverre is de 'tekst' van deze zondag eerder bedoeld om de aandacht te trekken dan om zonder meer te worden toegepast. Toch is een kritische kijk op alles wat zich mooier voordoet dan het in werkelijkheid is in de christelijke gemeente onontbeerlijk.

Mooie beloften kunnen in religieuze termen worden uitgesproken, maar ook in geheel seculiere bewoordingen. Een voorbeeld van dat laatste is het geloof dat de vrije markt uiteindelijk voor iedereen op aarde welvaart zal brengen. Het is de vraag of ongebreideld kapitalisme, 'nieuwe economie', globalisering, de beloften waarmaken die velen erin zien. Wel verdient dit voorbeeld nuancering en zijn deze aanduidingen niet bedoeld om in een preek zonder nadere toelichting te worden opgesomd. Daarbij zal steeds weer de aandacht moeten uitgaan naar wie niet aan de normen van de gepredikte godsdienst of van de aardse welvaart kunnen voldoen: de zwakken, de zieken, de minder begaafden, de armen, de pechvogels. Paulus' diepe wantrouwen ten aanzien van diegenen die een evangelie van het succes of een christendom zonder moeite prediken, is dus alleszins gewettigd.

ZONDAG 7 JULI

2 Korintiërs 12:9

Mijn genade is u genoeg, want de kracht openbaart zich eerst ten volle in zwakheid.

Schriftlezingen: Jes. 52:13-53:12; 2 Kor. 12:1-18

Het eigene van de zondag Zie bij 23 juni.

Liederen Psalm 34:2-3; 40:1-2, 7; Gezang 423.

Literatuur Henri J.M. Nouwen, *The Wounded Healer. Ministry in Contemporary Society*, New York 1979.

Uitleg Het feit dat Paulus zich laat provoceren om zich te gaan beroemen op een mystieke ervaring, wijst erop dat ook zijn concurrenten in Korinte zich lieten voorstaan op hun visioenen en openbaringen (2 Kor. 12:1). Soortgelijk zegt Paulus in 1 Kor. 14:18, uitgedaagd door de omstandigheden, dat ook hij 'in tongen spreekt', zelfs meer dan de Korintiërs. Van zijn eigen visioen, veertien jaar tevoren, vertelt hij slechts zeer terughoudend. Hij spreekt over zichzelf aanvankelijk in de derde persoon, hij zegt niet te weten of het visioen in zijn lichaam of buiten zijn lichaam plaatsvond, en de woorden die hij in de hemel te horen kreeg noemt hij onzegbaar,

zodat hij er ook niets van meedeelt. Waarschijnlijk moet vers 2-4 zo worden uitgelegd dat de derde hemel en het paradijs identiek zijn. Paulus maakt echter niet duidelijk van welke indeling van de hemel hij uitgaat: de menselijke nieuwsgierigheid bevredigt hij dus in het geheel niet. Een indeling in zeven hemelen was destijds gebruikelijk, maar andere tellingen (van vijf of tien hemelen) kwamen ook voor. De veronderstelling is wel geuit dat voor Paulus de derde hemel de hoogste was, zodat daar ook het paradijs te vinden was. Nu is de localisering van het paradijs in de derde hemel ook in 2 Henoeh 8 te vinden, terwijl in dat boek toch tien hemelen voorkomen. Van belang is deze kennis echter niet, noch voor Paulus noch voor ons. Kenmerkend voor overgeleverde beschrijvingen van visioenen in joodse en joods-christelijke bronnen van die tijd is dat zij veel uitvoeriger zijn en juist wel de menselijke nieuwsgierigheid naar hemelse kennis bevredigen; zo bij voorbeeld de pseudepigrafische boeken van Henoeh en de Hemelvaart van Jesaja. Daarentegen gaat het Paulus slechts erom te laten weten dat hij evenals zijn tegenstanders bekend was met het ontvangen van visioenen en openbaringen en dus niet voor hen onderdeed.

Direct daarna komt hij terug op zijn thema van het roemen op zijn zwakheid (2 Kor. 11:30; 12:5) en verhaalt hij van een andere maar minder verheven geestelijke ervaring: die van de doorn in het vlees die hem - door God - is gegeven, anders gezegd de engel van de satan die hem vuistslagen toedient. Niet voor het eerst wordt duidelijk hoezeer Paulus het leven ziet als een strijd met de satan (1 Kor. 5:5; 2 Kor. 2:10-11; 11:3; 11:14; 12:7). Het blijft onduidelijk wat hij bedoelt met de doorn in het vlees en met de engel van de satan die hem afranselt. Niet één hypothese hierover is bevredigend. Belangrijker vindt Paulus het, het antwoord op zijn driemaal herhaalde gebed te vermelden (vgl. Mar. 14:32-39), omdat die gebedsverhoring precies zijn visie op kracht en zwakheid is geworden (vs 8-9). In Christus' antwoord 'mijn genade is u genoeg' duidt 'genade' in de eerste plaats op vooral Christus zelf. Elders omschrijft Paulus diens genade aldus: 'dat Hij om uwentwil arm is geworden, terwijl hij rijk was, opdat gij door zijn armoede rijk zoudt worden' (2 Kor. 8:9). Maar ook kan bij 'genade' worden gedacht aan Paulus' apostelschap (1 Kor. 15:10; Rom. 1:5; 12:3).

Volgens het woord van de Heer tot Paulus mag juist wie zwak is, erop rekenen dat hij deel krijgt aan Christus' kracht. Dit is de paradox van het evangelie van Christus' kruis en opstanding (vs. 9-10). Paulus' grote bezwaar tegen zijn tegenstanders is, modern gezegd, dat zij een theologie van de glorie huldigden, maar voorbijgingen aan wat er aan de glorie voorafgaat, namelijk onvolmaaktheid, lijden en dood. Paulus is een theoloog van het kruis.

Desondanks betuigt Paulus voorts dat hij in het doen van wonderen niet voor de 'superapostelen' onderdeed (vs. 11-12; vgl. Rom. 15:18-19). Zijn bezwaar is dan ook niet gericht tegen tekenen van de overwinning op ziekte en lijden, maar op de onevenwichtige aandacht hiervoor, die ten koste gaat van de erkenning dat het leed in de wereld nog niet is geleden.

In vers 13v. komt Paulus terug op hetgeen hij in 2 Kor. 11:7-11 al aanroerde, namelijk dat hij in Korinte het evangelie heeft gebracht zonder een financiële vergoeding te vragen. Hij wil tot de Korintiërs zeggen: jullie hebben niets te klagen, ik heb jullie in niets tekort gedaan, behalve dat ik geen beroep op jullie geld heb gedaan. Zijn tegenstanders hadden de Korintiërs kennelijk voorgehouden dat het bij de kenmerken van een echte apostel hoort dat hij zich door de door hem gestichte gemeenten laat betalen.

Uit vers 16-18 blijkt echter dat er een gerucht bestond dat Paulus, sluw als hij was, het geld dat voor de collecte voor Jeruzalem was bestemd (1 Kor. 16:1-4; 2 Kor. 8-9) voor zichzelf aanwendde. Ook Titus blijkt onder verdenking te staan. Met vier retorische vragen suggereert Paulus dat hier niets van waar is.

Aanwijzingen voor de prediking Het thema van visioenen en openbaringen lijkt buitenissig, maar is door verschijnselen als *channeling*, waarbij gelovigen menen in contact te staan met Jezus of de apostel Paulus of de aartsengel Michaël, aan onze tijd niet vreemd. Bovendien wordt er van visioenen en openbaringen getuigd in de Pinksterbeweging en in de charismatische beweging. De bij de eerdere twee zondagen gedane oproep zich niet te snel met de apostel Paulus te identificeren is ook hier van toepassing, hoewel misschien minder noodzakelijk, 'om het buitengewone van de openbaringen'.

Achter het beknopte getuigenis aangaande deze twee geestelijke ervaringen waartoe Paulus, getergd, zich had laten verleiden, gaat zijn kritiek op geestelijk exhibitionisme schuil. Op zichzelf heeft hij niets tegen visioenen en openbaringen, als ze maar niet worden gebruikt om anderen ermee te imponeren, dan wel anderen te wijzen op hun geestelijk tekort. In de lijn van Paulus kan worden gezegd dat de aandacht voor zulke sensationele ervaringen verkeerd is gericht. Wie streeft naar visioenen en openbaringen is gericht op de hemel, en dreigt zo in de geest te willen wegzweven van de aarde, die in al haar leed nu juist alle aandacht nodig heeft. Hierbij moet niet worden vergeten dat mystieke ervaringen (om ze nu zo aan te duiden) ook bij uitstek kunnen inspireren tot aardse activiteit. Er is niets op tegen, er is zelfs veel voor, tenzij ze worden misbruikt.

Het verlangen naar geestelijke of geestverruimende ervaringen bestaat niet alleen in strikt religieuze zin. Men hoeft slechts te denken aan de *ecstasy*-pillen om zich te realiseren dat het verlangen naar extase veel voorkomt. Ook het gebruik van andere drugs leidt tot het even weg zijn van de aarde. Met inachtneming van de beweegredenen van degenen die hiervan gebruik maken, is hier bij uitstek (uiteraard) een kritische houding geboden.

Rechtstreeks troostend kunnen de woorden 'mijn genade is u genoeg, want kracht openbaart zich eerst ten volle in zwakheid' worden ervaren door diegenen die zich zwak voelen. Christus' eigen optreden, alsook zijn lijden en sterven, stemmen hiermee overeen. De Schriftlezing over de lijdende knecht des HEREN (Jes. 52:13-53:12) kan functioneren om hieraan te herinneren.

De preek zou wellicht overladen worden als ook nog vers 14-18 besproken zouden worden. Eventueel kunnen deze verzen uit de Schriftlezing worden weggelaten.

ZONDAG 14 JULI

2 Korintiërs 13:5

Stelt uzelf op de proef, of gij wel in het geloof zijt, onderzoekt uzelf.

Schriftlezingen: Mi. 6:6-8; 2 Kor. 12:19-13:13

Het eigene van de zondag Zie bij 23 juni.

Liederen Psalm 66:3; 139:1-2, 14; Gezang 75; 326; 329; 435:4.

Uitleg Inderdaad is Paulus zich aan het verdedigen, zoals hij zelf al zegt (2 Kor. 12:19). Het gaat hem daarbij niet (of niet alleen) om zijn eigen gelijk. Met zijn vaak felle bewoordingen is het hem te doen om de opbouw van de gemeente; dit criterium noemde hij ook eerder al en herhaalt hij nog eens (2 Kor. 10:8; 13:10; vgl. 1 Kor. 14:3, 5, 12, 26). In vers 20-21 verwijst hij naar zonden in de gemeente, waarop hij in deze hoofdstukken niet eerder was ingegaan, maar die bekend voorkomen uit 1 Kor. 1:11; 3:3-4; 5:1-6:20; 8:1; 11:18; 14:33.

Het derde bezoek dat Paulus aan Korinte wil brengen (2 Kor. 12:14; 13:1) komt na het eerste, dat anderhalf jaar duurde (Hand. 18:1-17) en het tweede, dat in de gemeente slecht was

gevallen (2 Kor. 2:1-2; 13:2). Voorts noemt Paulus de hamvraag van de gemeente: men wilde daar het bewijs zien dat Christus in Paulus sprak; want daarover hadden zij hun twijfels (2 Kor. 13:3; vgl. 10:18). Paulus vermeldt met enige ironie de opvatting van de Korintiërs dat Christus in hun midden niet zwak is maar krachtig, hetgeen wijst op de in Christus' naam verrichte wonderen en op de visioenen en andere geestelijke ervaringen. Voorts omschrijft Paulus in eigen woorden de dialectiek van Christus' kruis en opwekking ten leven, waamee hij erkent dat het ook voor hemzelf niet bij het kruis blijft. In de tegenwoordige tijd schrijft hij: 'wij zijn zwak in Hem', en in de toekomstige tijd: 'maar wij zullen met Hem leven voor u uit de kracht Gods' (vs. 4). Toch wijst deze toekomstige tijd niet op de toekomstige wereld, maar op Paulus' komende bezoek aan de Korintiërs.

De stam van het woord 'bewijs' (*dokimè*) uit vers 3 komt in vers 5-7 nog vijf keer terug, maar zowel in de Nieuwe Vertaling (van 1951) van het NBG als in de Willibrordvertaling is Paulus' woordspel verloren gegaan. De Korintiërs wilden het bewijs zien dat Christus in Paulus sprak en dat hij dus een echte, gelegitimeerde apostel was, maar met enige ironie draait Paulus de vraag om: 'Stelt uzelf op de proef, of gij wel in het geloof zijt, onderzoekt (*dokimazete*) uzelf'. In het Grieks staat 'uzelf' tweemaal met nadruk voorop. Mochten de Korintiërs in onzekerheid zijn of Christus in hen is (een stellig geloof verhult soms immers een grote, verdrongen onzekerheid), dan kunnen zij zelf de proef niet doorstaan: dan zijn zij *adokimoi* ('verwerpelijk' in de NBG-vertaling). Paulus zelf meent dat hij niet *adokimos* is, maar het lijkt hem niet te interesseren of de Korintiërs dat erkennen (en dus het gewenste bewijs krijgen), als zij zelf maar het goede en niet het kwade doen (vs 5-7). Dit slaat onder meer terug op de in 12:20-21 opgesomde zonden.

Paulus draait nu de rollen dus om. Met apostolisch gezag stelt hij de Korintiërs zelf onder kritiek en levert zo *en passant* het bewijs waarom zij vroegen: dat Christus in hem spreekt. Dat is zo, maar anders dan zij hadden verwacht. Het gaat Paulus om de waarheid, ook al is die niet overal welkom (vs 8). De vermeende geestelijke kracht van de Korintiërs juicht hij toe, maar zijn ironie blijkt wanneer hij in één adem bidt om hun geestelijk herstel (vs 9).

Treffend, ontroerend zelfs is het dat Paulus deze emotionele hoofdstukken afsluit met een van de mooiste zegenbeden die wij van hem hebben (vs 13).

Aanwijzingen voor de prediking Een preek over de tekst 'stelt uzelf op de proef, onderzoekt uzelf' zal onmiddellijk doen denken aan Paulus' vermaning in 1 Kor. 11:28, dat ieder zichzelf dient te beproeven (*dokimazetô*) alvorens te eten van het brood en te drinken van de beker van de maaltijd des Heren. Die associatie moet dan ook maar expliciet genoemd worden, om vervolgens duidelijk te maken dat Paulus in 2 Kor. 13 niet over deze maaltijd en de voorbereiding daarop schrijft. Wel roept hij zijn lezers op tot een kritisch onderzoek van zichzelf, en dat kan pijnlijk zijn. Toch is dat geen reden om dat onderzoek dan maar achterwege te laten.

Paulus schrijft in de context van een conflict dat hij met de gemeente te Korinte heeft. In conflicten van onze eigen tijd is het voor alle partijen geraden, bij zichzelf te rade te gaan en voor het aangezicht van God zichzelf te onderzoeken. Het is de vraag wie deze heikele maar heilzame boodschap aan de gemeente moet brengen. Iedere predikant die ermee aankomt, loopt het gevaar zich al te rechtstreeks het gezag van de apostel Paulus aan te matigen. Een predikant die in een conflict verzeild geraakt is, kan deze boodschap alleen brengen als hij of zij zichzelf zeer nadrukkelijk bij de hoorders insluit.

Maar ook afgezien van conflicten kan het heilzaam zijn, als gelovigen van allerlei snit bereid zijn, zichzelf te onderzoeken. Het gaat dan bij voorbeeld om de volgende vragen. 'Hoe eigengereid, hoe zelfgenoegzaam ben ik? Ben ik steeds maar met mijn eigen activiteiten bezig -

ook kerkelijke activiteiten kunnen daaronder vallen - terwijl ik aan mijzelf en aan de kern van de zaak voorbijloop? Weet ik nog wat het betekent, recht te doen, getrouwheid lief te hebben en ootmoedig te wandelen met God (Mi. 6:8)? Betekenen de omgang met God en het gebed iets voor mij, of heb ik die verwaarloosd of heb ik daar afstand van genomen? En als dat laatste zo is, is er dan iets voor in de plaats gekomen? Ben ik beschikbaar voor wie een beroep op mij doet? Of verwaarloos ik mijn naasten omdat ik steeds maar voor anderen beschikbaar ben? En waar een conflict broeit: 'Wat zijn mijn motieven om mij zo op te stellen? Zeggen Paulus' woorden mij iets, dat hij liever zwak was ten bate van de gemeente dan zelf sterk te zijn - omdat nu juist in die vermeende zwakheid Christus' kracht aan het licht komt? Wat zegt mij in deze situatie die boodschap van Christus' zwakheid en kracht, van zijn kruis en opstanding?' Het preken over deze hoofdstukken van Paulus kan niet anders dan indringend zijn. Welbewust dient echter de predikant er rekening mee te houden, dat hij of zij zichzelf ook laat door Paulus aanspreken en niet massief diens rol overneemt. Iemand als Paulus zou in onze tijd bij veel mensen waarschijnlijk arrogant overkomen, en het zou niet goed zijn als een predikant nu arrogant overkwam. Maar ook nu dient het in de prediking te gaan om hetzelfde als waarom het Paulus ging: de waarheid (2 Kor. 13:8). De waarheid - het tegenovergestelde van de leugen en de onwaarachtigheid - moet echter altijd worden gezocht en is meestal niet binnen handbereik te vinden. De kerk belijdt dat Christus de waarheid is, maar erkent tegelijk dat zij steeds opnieuw moet bidden om van dit geheimenis vervuld te zijn (Gezang 75:3).